

CIUTATS VIVIBLES

Pensar i transformar les ciutats que habitem des d'una mirada feminista
NOVEMBRE 2022

Ciutats que mereixin ser viscudes

Les ciutats, accelerades i individualistes, es converteixen en territoris hostils per a la construcció de xarxes i relacions de vida

Guille Larios

Què necessitem per gaudir i viure bé als nostres pobles, ciutats, barris i carrers? Els entorns que habitem promouen les nostres capacitats, la nostra autonomia, la corresponsabilitat, la salut o la convivència? Aquests territoris són espais oberts a revisió, a crítica, a canvis impulsats per les persones que els habitem? O són homogenis, estàtics i binaris, dirigits per les administracions i el mercat, als quals tan sols podem adaptar-nos o morir? Són concebuts per donar cabuda a totes les necessitats i diversitats? O hi ha una forma desigual d'habitar-los, que colpeja de manera diferent les persones segons el seu gènere, la seva edat, el seu cos, la seva ètnia?

Pensem en una gran ciutat. No cal que sigui cap en particular. Segurament ens ve a la ment una imatge estereotipada, d'urbanisme institucional, amb grans edificis i espais de poder immobiliari i financer. Una ciutat contaminada, accelerada i plena de vehicles motoritzats. Segurament hi ha molts serveis, un clima de relacions mediades pel consum i alguns turistes de visita. Tota aquella població que no és atractiva, que «no encaixa», queda invisibilitzada i segregada, reprimida o controlada.

Les ciutats dificulten l'establiment i el manteniment de xarxes de relació que siguin de suport i reciprocitat

Segurament, aquesta ciutat és una ciutat a imatge i semblança de les necessitats de l'*Homo economicus*, l'individu neoliberal fet a si mateix, autònom, que tira endavant al marge de l'entorn, de les xarxes de suport, de la solidaritat, en cerca permanent del benefici i la productivitat.

Betlem Cañizar Bel és activista feminista, sòcia de Ca La Dona, un espai de trobada per a dones, cissexuals i transsexuals, que viuen a Barcelona. Ella té clar que «les ciutats dificulten l'establiment

i el manteniment de xarxes de relació que siguin realment de suport i reciprocitat, perquè per una banda estan plenes d'*imputs* i experiències, com és el cas de Barcelona, però per l'altra també et poden aïllar totalment perquè, si no lluites per evitar-ho, es tallen molts llaços de suport que tradicionalment ens han sostingut, com la família o la petita comunitat o poble».

Hi ha també en l'imaginari de moltes una ciutat en transformació, més humana i amable, amb carrils bici, gent pels carrers i places convertits en zones de vianants, botigues *healthy* i amplis pisos des d'on es pot teletreballar. Una imatge suggestionada per les representacions arquitectòniques en 3D i pels nous projectes de postal que impulsen ajuntaments com el de Barcelona, inspirant-se en l'urbanisme tàctic, projectes de transformació urbana nascuts amb idees subversives però que, tal com es critica des de l'antropologia urbana, són utilitzats per les institucions municipals com un mitjà per continuar contribuint a les polítiques neoliberals de desenvolupament urbà. Sense control dels preus, ni generant oferta d'habitatge popular, ni prevenint la polarització social, ni la segregació socioespacial ni la contaminació ambiental.

Hi ha altres models?

CIUTATS VIVES, TERRITORIS DE CONTRAPODER

«Les ciutats actuals reflecteixen com s'ha respost als interessos del sistema patriarcal i capitalista: organitzant la societat i els seus espais, el sistema de mobilitat, els horaris, els equipaments i els transports al voltant de l'esfera del treball productiu, i deixant en segon pla la resta d'activitats relacionades amb la vida quotidiana, el temps personal i els treballs no remunerats, de cura i comunitaris». És la Sara Ortiz, del Col·lectiu Punt 6, un grup de dones arquitectes que replanteja els espais urbans sota perspectives feministes.

Fa anys que persones i col·lectius socials com aquest es reuneixen per debatre, analitzar i impulsar projectes amb la voluntat de transformar els territoris que habitem, qüestionant-ne els usos i la planificació urbana que les invisibilitza. Aquestes trobades, inspirades en les aportacions d'autores i lluites feministes, permeten que puguin reivindicar-se cada cop més les necessitats i mirades d'altres col·lectius, sovint expulsats o apartats fins als marges de la «ciutat-nor-

ma»: dones, gent gran, infants, persones sense sostre, migrants amb papers i sense, treballadores sexuals, persones amb afectacions en la mobilitat, amb identitats sexuals o culturals diverses...

Va ser en una d'aquestes trobades de diferents dones i col·lectius que treballen des de la perspectiva feminista per transformar la vida a les ciutats on va germinar el projecte Ciutats Vivibles (i, posteriorment un llibre i un documental homònims). Cañizar Bel ha estat la coordinadora de Ciutats Vivibles, promogut per Entrepobles, i assegura que allà, pensant col·lectivament, han vist clar que «la vida no existeix si no és des de la relació amb l'entorn, amb el medi i les persones». «Com a dones, que la nostra socialització estigui tan basada en tot el que té a veure amb xarxes de relacions, de cures, de vida, ens suposa un pes especialment rellevant, perquè garantir o treballar pel sosteniment de la vida és molt complicat des de l'aïllament o des de la solitud, des de les barreres

paTossa

arquitectòniques, des de l'exercici d'un poder liberal. Aleshores, com podem subvertir el que la ciutat pretén? Creant xarxes», assegura.

Una teranyina de grups locals que han anat desenvolupant projectes comunitaris i xarxes de cures, de suport mutu i d'economia social, cooperativa, migrant i feminista al voltant de la sostenibilitat de la vida als barris està fent possible aquesta subversió. Són projectes que plantegen una mirada viva, d'ecosistema, molt més àmplia del que s'entén normalment per «urbà», del que es considera «ciutat», i que aborden i qüestionen, per tant, tots els àmbits de la ciutat i de la vida. Com gaudir d'una mobilitat segura i accessible? Com enfortir la percepció de seguretat i combatre les violències en l'àmbit públic i privat i en el dret al propi cos? Com eliminar les diferències entre rics i pobres? Com aconseguir la ciutadania plena? Com generar serveis de barri, de proximitat, ecològics, que escurcin les cadenes de distribució i, per

Xarxes de cures, de suport mutu i d'economia cooperativa, migrant i feminista estan fent possible una subversió

tant, el tràfic i la contaminació? Com tenir habitatges dignes, assequibles i estables, que ens permetin créixer i arrelar als nostres entorns? Com actuar sobre el temps? Podem alliberar-lo a través de serveis de cura que ens permetin gaudir-lo d'una altra manera? Com practicar un oci no mercantil, alienant i domesticat?

D'idees i pràctiques vives n'hi ha a cabassos. Només cal mirar per sota del relat convencional i

acostar-s'hi. Les comunitats d'autofinançament (CAF), els mercats de pagès, els espais i grups d'homes per transformar la masculinitat tòxica, els horts urbans i espais comunitaris, els camins escolars segurs, els grups de criances compartides, els transports col·lectius com el bicibús, les brigades callejeras -inspirades en les experiències de Mèxic D. F. per a la protecció de les treballadores sexuals-, la campanya «Prescrivim cura digna!» -que potencia iniciatives d'economia social i solidària en l'àmbit de treball de la llar i les cures, centrat en les necessitats de les persones i sense ànim de lucre- o les iniciatives de les «ciutats cuidadores» o els «barris relacionals» en són només uns quants exemples.

«No oblidem que les ciutats són també un contrapoder davant les grans institucions del neoliberalisme. Un contrapoder que tenim a l'abast de la mà, pròxim, *glocal*», recorden les autores de Ciutats Vivibles. Fem-les, doncs, possibles.

Socialitzar i pensar la ciutat en clau feminista

Col·lectius i experiències feministes com ara els Punts Liles, transformen els imaginaris i els barris en espais més segurs i vivibles per a les dones

Carla Benito

Darrerament diferents agents han iniciat projectes comunitaris a Barcelona amb la voluntat de fer que la ciutat sigui més vivible. Cúrcuma és una de les cooperatives que treballa en aquesta línia des d'una perspectiva transfeminista, interseccional, comunitària i antiracista. Un dels projectes que acompanya la cooperativa, promogut per la FAVB, al barri de Sant Antoni és Totes Som Punt Lila, una xarxa de punts liles diürns i nocturns en entitats, comerços i establiments. Edurne Larracochea, sòcia de Cúrcuma i coordinadora de l'àrea de prevenció de violència masclista, apunta que la idea està funcionant gràcies a un grup motor intergeneracional i de diferents espais que s'està formant i que està

elaborant un mapa de possibilitats al barri. «Cal posar el dit a la llaga i interpel·lar a tota la ciutadania perquè tots els espais que habitem siguin segurs», explica Larracochea.

Originalment, la idea dels punts liles ve de l'auto-organització feminista. En territori català, el 2015 es van començar a crear els primers protocols i punts liles i, per Cúrcuma, que en fa des del 2017, aquesta herència des del feminisme és clau: «O són feministes o per nosaltres no són punts liles». L'any 2019, el ressò generat pel pacte d'estat contra les violències de gènere fa que els ajuntaments comencin a demanar-ne molts més. En conseqüència, moltes empreses que no beuen d'experiències feministes s'hi han sumat,

la qual cosa és un error als ulls de la cooperativa: «En un context nocturn en què es volen construir festes on es pugui gaudir des del plaer i que sigui lliures de violències masclistes, tenir un punt lila posiciona d'una forma política i ajuda a transformar l'espai». A Cúrcuma ressalten així la importància de visibilitzar el punt lila més enllà de la carpa: la cartelleria, les campanyes a xarxes socials, la presència a la premsa.

Trencant amb la idea que és només de nit que hi ha violències, i vinculant-ho als projectes que estan començant, defensen que instal·lar un punt lila al mercat, a la plaça o al carrer també és posar el focus en les violències masclistes i fa que tota la ciutadania s'hi posi. «Aquesta transformació més simbòlica

Unes joves treballen en un hort urbà al Barri de Vallcarca, recuperant l'espai.
Hannah Cahuapé

dels espais, dels imaginaris, de les normes col·lectives que construïm com a comunitat, serveix per agafar responsabilitat i donar resposta, ser part dels processos de reparació i sanació col·lectiva, que també són necessaris», afirma Larracochea. El sentit i la utilitat dels punts liles consisteix, a més, a «poder generar un espai d'escolta, on no es qüestionin ni es jutgi, on totes les veus siguin benvingudes, i poder parlar de tot allò que a vegades costa pels tabús i pel desconeixement sobre sexualitat, violències, racisme, LGTBI-fòbia, feminismes i coeducació». Amb tot, des d'una mirada d'empoderament i en contra d'una voluntat assistencialista, per Cúrcuma la importància dels punts liles rau a poder caminar cap a l'autodefensa feminista.

Transformar els espais de socialització és necessari per prevenir i frenar les violències masclistes, però també ho és treballar perquè l'entorn més immediat, els llocs que habitem, siguin espais segurs. La cooperativa Voltes treballa des de l'arquitectura i l'urbanisme pel feminisme, la inclusió social i el dret a la ciutat, a l'habitatge i a participar en la construcció de l'espai on vius. Ho fan des d'una perspectiva d'apropiació i empoderament i defensant criteris de sostenibilitat de materials naturals. Entre les feines

El que anava a ser un barri d'edificis verticals és un barri de vida al carrer amb una morfologia que facilita la dimensió humana

que duen a terme hi ha una part vinculada a l'arquitectura, consistent en reformes, cooperatives d'habitatge o rehabilitació de masies comunals, entre d'altres, i una part pedagògica, en la qual fan, per exemple, tallers a les escoles que vinculen la infància a la transformació dels seus espais. Marina Sanahuja, de Voltes, assenyala que aquests processos generen debat sobre el paper de la infància a la ciutat i, a banda, són útils «per fer diagnòsi i parlar dels rols de gènere, de l'apropiació i naturalització dels espais que en la majoria dels casos són taules de ciment».

A Voltes també tenen projectes de participació més institucional: estudis d'accessibilitat, diagnòsi de

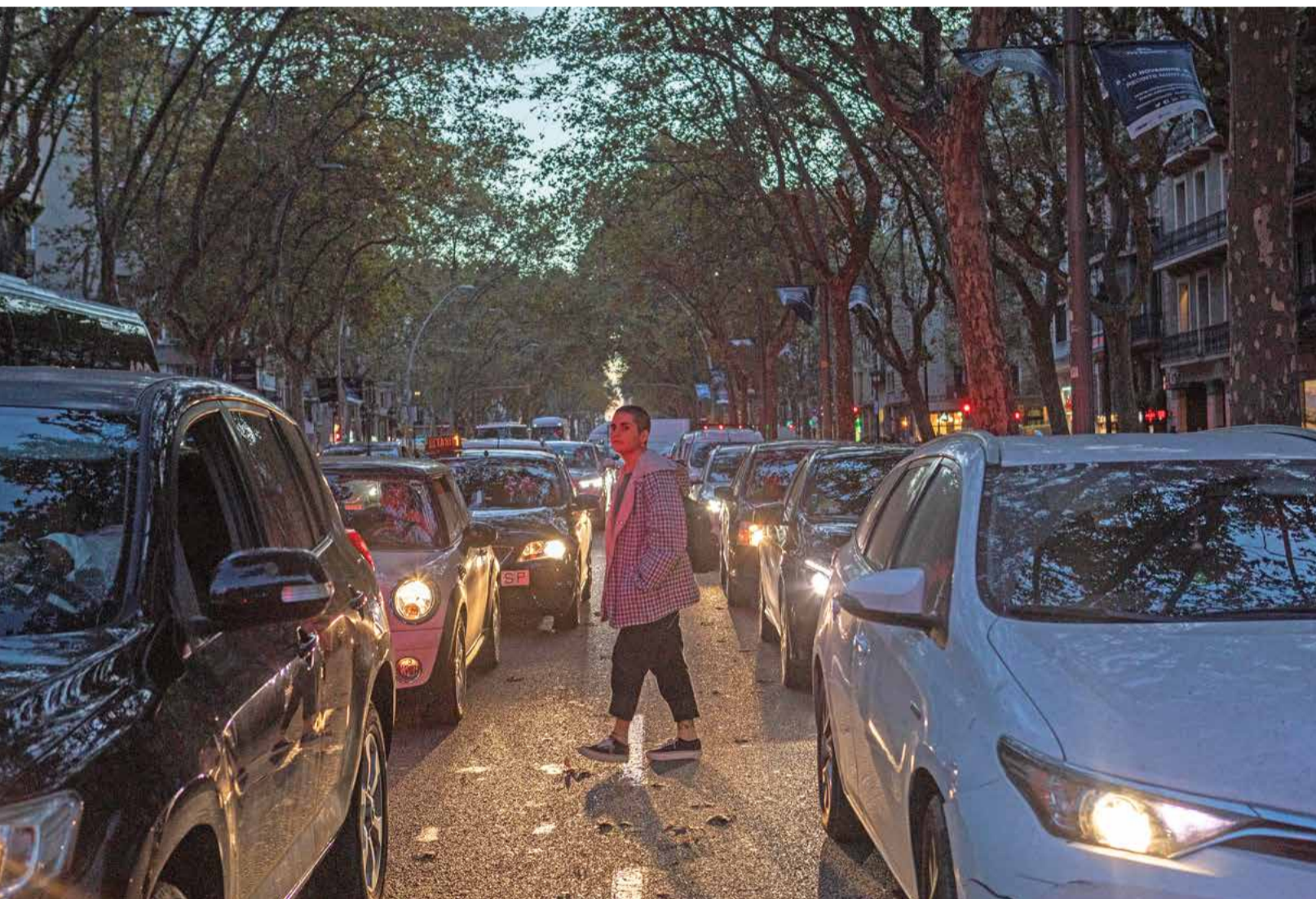
barris i assessorament a entitats de veïnes. Sanahuja explica que «en els plans urbanístics el llenguatge tècnic és complicat». «Molts veïns diuen: "Ostres, i això què significa? Què hi faran, al parc? Quina afectació té aquesta transformació a casa meua i al barri?"», comenta. Sovint acaben exercint de traductores-assessores per vehicular propostes.

Vallcarca és on s'ubica el cas que més coneixen, ja que és el barri on viuen. Arran del Pla general metropolità del 1976, l'any 2002 es va executar un pla urbanístic que havia d'enderrocar el nucli antic amb la intenció de construir una carretera que comunicés directament el centre de Barcelona amb les rondes. Diverses okupacions van col·laborar a enfortir el moviment veïnal, una força que ha perdurat en el temps. De la mà del Col·lectiu Punt 6, les veïnes van aconseguir iniciar un pla urbanístic popular fet a còpia de moltes negociacions amb l'Ajuntament. «Estem bastant contents del nostre paper perquè està entre la professió i la militància. Com a professionals podem assessorar, però la transformació real que sentim que fem és quan actuem com a veïnes i com a afectades directes», expliquen des de Voltes.

A la cooperativa valoren positivament que es transformi el que anava a ser un barri d'edificis verticals en «un barri més de planta baixa, de vida al carrer i amb una morfologia que facilita la dimensió humana; el barri-poble». Així i tot, els reptes són molts. Des de Voltes creuen que tenir una part salvatge, prop de la muntanya, pot ser bo, però sovint aquests espais més abandonats no són segurs ni accessibles i s'han de pensar des de l'urbanisme de gènere per incloure'ls dins de la ciutat. Un altre dels reptes és el dels solars buits. En el cas de Vallcarca, la majoria són propietat de Núñez i Navarro i molts s'han convertit en espais d'autogestió, com els que porta el col·lectiu Desenruna, que fa tres anys que cultiva i que genera sobirania alimentària i biodiversitat en terrenys okupats. Ara, per continuar construint un barri vivible per a totes, una de les lluites és intentar que l'agressivitat de la immobiliària no s'emporti un benefici estratosfèric construint dos-cents pisos de cop i llenci per terra tota la feina feta pel veïnat.

La contaminació de l'aire també travessa el gènere

El sexe i el gènere són variables importants a l'hora d'entendre com l'emergència climàtica afecta els nostres cossos

Les dones es troben sovint envoltades d'un ambient molt contaminant a les ciutats.

Hannah Cahuépé

Berta Camprubí

Una substància química actua de manera diferent en el cos d'un home cisgènere que en el d'una dona cisgènere. Aquesta és la primera dada que potser moltes desconeixen i que la investigació mèdica ha ignorat per molt de temps. El sexe és una variable important, igual que l'edat o l'ètnia, i «el primer problema en termes de gènere és no haver tingut en compte aquesta diferència, pensar que estudiant el cos d'un home ja entenem el cos de la dona», explica Carme Valls, política i metgessa especialitzada en endocrinologia i perspectiva de gènere. I així com el sexe és una variable important en termes dels efectes de la contaminació, també el gènere és determinant en la manera en què la contaminació travessa els nostres cossos.

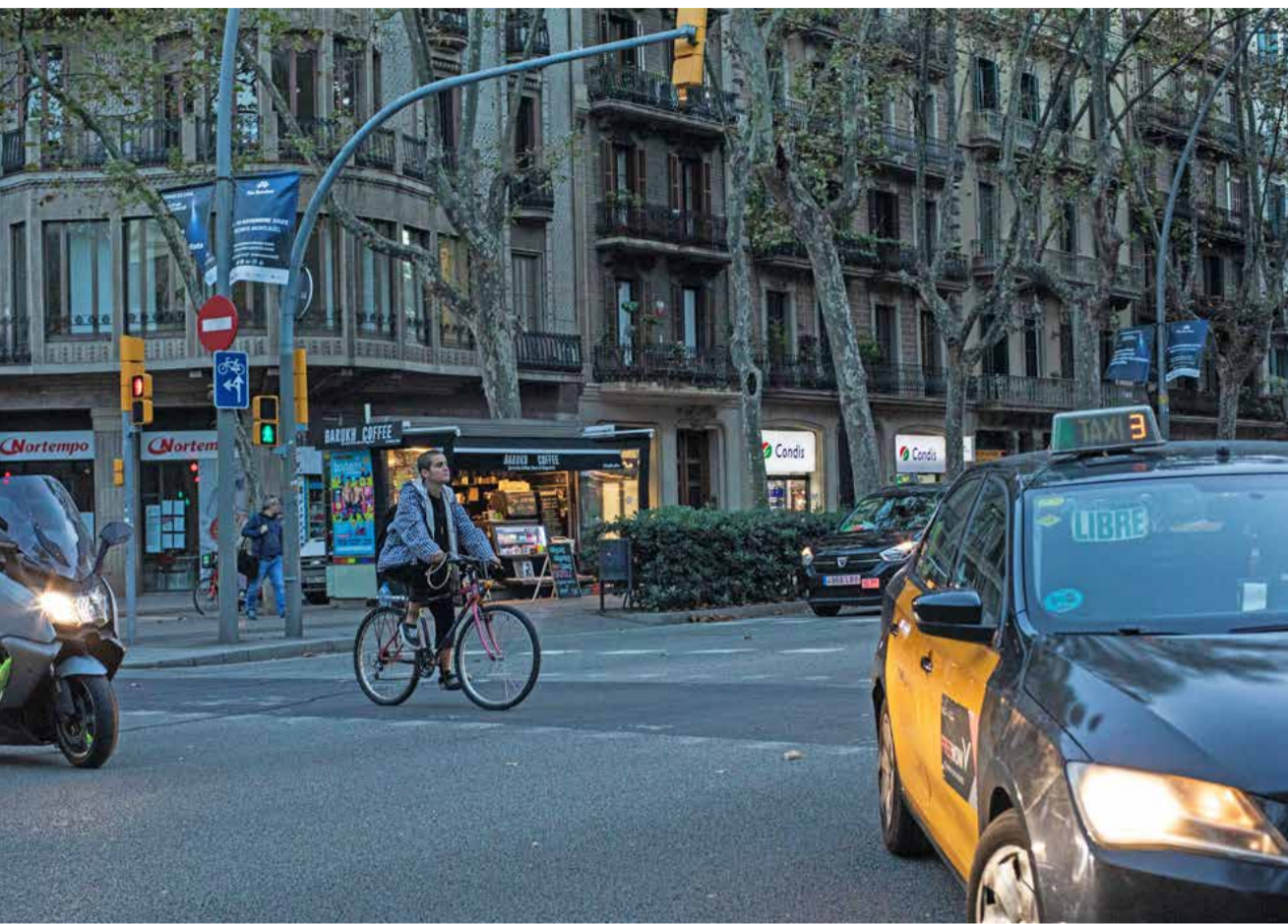
La segona dada important és la següent: la contaminació amb la qual vivim a les grans ciutats afecta més a les dones que els homes. Per què? Perquè el que contamina l'aire que respirem són partícules que s'acumulen dins del teixit gras de les persones i «la dona, pel fet de donar vida, perquè ha de fer llet, necessita un 15 % més de cèl·lules grasses al cos; per tant, la dona sempre bioacumula més substàncies químiques, una diferència biològica respecte a l'home que s'ha estudiat molt poc», informa la metgessa catalana.

En aquesta mateixa direcció, cal apuntar que, a més de marcada per les lògiques patriarcals estructurals, la investigació en medicina també està travessada pel racisme i l'edatisme, ja que se centra en recerques desenvolupades en població jove i blanca. «La investigació internacional es fa principalment

amb homes blancs joves», assegura Carme Valls. Una realitat que deixa sense dades milions de persones al món i, en l'extrem més vulnerable, les dones grans racialitzades.

ELS ENCARREGATS D'ALTERAR LA NOSTRA SALUT

La contaminació atmosfèrica d'una ciutat com Barcelona es deu principalment al trànsit de cotxes, creuers i avions i a l'activitat de combustió controlada que té lloc a les incineradores. Bona part de les partícules que habiten el medi ambient a causa d'aquesta contaminació porten per nom *disruptors endocrins* i són substàncies químiques que alteren les hormones del sistema on entren. Aquests químics estan presents també als herbicides com el glifosat, emprat per fumigar massivament molts monocultius que abunden a països del Sud Global i dels quals sur-

ten diversos ingredients dels aliments que trobem als supermercats de les ciutats d'Europa, on, curiosament, està prohibit l'ús del glifosat.

Són aquests *disruptors endocrins* els que s'encarreguen de desarmonitzar els cossos de les persones, tant a les ciutats com als camps, i, de manera més accentuada, com hem dit, els cossos de les dones. I si el gènere és una variable dels efectes de la contaminació en la salut és, precisament, perquè degut a les tasques que se'ns ha assignat en una societat

A les zones més contaminades d'una ciutat hi trobarem nenes a les quals els arriba la menstruació més aviat

marcada per relacions de poder, les dones tenim una relació més directa amb ambients contaminats. Per exemple, fem més ús dels carrers –solem anar a peu en lloc d'en cotxe i, per tant, solem inhalar més aire contaminat– i estem més sovint en contacte directe amb productes de neteja que contenen substàncies químiques nocives.

Carme Valls explica que, a les zones més contaminades d'una ciutat, com pot ser al voltant d'una incineradora com la de Montcada i Reixac, podrem trobar-hi nenes a les quals els arriba la menstruació més aviat del que és habitual i dones que encara sent molt joves entren en l'etapa de la menopausa. L'experta endocrinòloga assegura també que la sín-

drome de la sensibilitat química és molt més comuna entre dones que entre homes. Davant de malalties com aquesta, i amb els sabers populars, les dones ja han desenvolupat resistències com ara netejar amb aigua i vinagre.

La contaminació també afecta de manera especial un altre col·lectiu molt important: la infància. Segons Jordi Sunyer, de l'Institut Municipal d'Investigació Mèdica, les nenes que van a escoles situades en carrers molt transitats per cotxes registren certa disminució del coeficient d'intel·ligència. I és que aquests *disruptors endocrins*, afecten l'atenció, la capacitat de memòria i la concentració.

L'ENCARREGADA DE FER-HI FRONT

Tot això, però, «no ho ensenyen a les facultats de medicina; allà no en saben res, de medi ambient i salut ni de *disruptors endocrins*», es lamenta Valls. Formar professionals amb una mirada feminista i ecologista seria una manera d'enfrontar aquest desconeixement i poder començar a pal·liar els efectes de la contaminació en les dones. Una segona manera seria aconseguir aplicar un model de salut comunitària efectiu als barris de la ciutat.

Aquest model, segons l'endocrinòloga, ha de fomentar la participació, «que vol dir poder fer queixes però també fer propostes; que vol dir crear associacions, i sobretot associacions de dones que pensin en com millorar el seu entorn immediat». De fet, els metges de capçalera de qualsevol centre d'atenció primària (CAP) són especialistes en salut familiar i comunitària. Ara bé, aquesta denominació «és molt bonica però no funciona enlloc: hi ha d'haver interacció entre les associacions de veïns, els CAP i el govern local. I als barris on s'ha intentat amb més força, com Nou Barris o Sant Martí, ha sigut gràcies a grans dones lluitadores que han fet molta feina». Sens dubte, queda molta feina a fer.

EDITORIAL

Ciutats vivibles des de la diversitat que les habita

L'actual crisi social i climàtica ha fet més evident la necessitat d'una ciutat que respongui a la nostra creixent interdependència global, com a éssers vulnerables que necessitem cuidar, ser cuidats i viure en un medi saludable. Per fer-ho, cal donar centralitat als plantejaments feministes i ecologistes per una nova ciutadania i reconèixer la riquesa que aporta la diversitat de les persones que habitem la ciutat, més enllà dels interessos del model econòmic i de les pràctiques extractives.

“Ciutats vivibles des de la diversitat que l'habita” és un projecte que assenyala la importància de les pràctiques, experiències i sabers construïts col·lectivament des de les xarxes veïnals, col·lectius feministes, entitats socials, ecologistes i institucions de recerca, tant d'aquí com d'Amèrica Llatina. Reuneixen una riquesa de mirades i pràctiques transformadores subversives per una ciutat basada en el sosteniment de la vida.

En aquest sentit, actualment, estem treballant en nous materials que aviat veuran la llum i aprofundiran en aquests debats.

A l'espai ciutatsvivibles.wordpress.com s'hi poden trobar diversos materials (articles, publicacions, audiovisuals) que recullen experiències i reflexions de barris de Barcelona, Tarragona, Lleida, la Bisbal o Vilafranca del Penedès, així com de ciutats del continent americà, que comparteixen la construcció col·lectiva d'una ciutat cuidadora, una ciutat saludable, una ciutat relacional i enxarxada, una ciutat diversa. En definitiva, una ciutat vivible.

Entrepobles

Lilian Celiberti

«Sense la transformació de les masculinitats no canviarà res»

A finals de la dictadura uruguaiana, el 1984 la mestra i activista Lilian Celiberti va ser una de les fundadores de Cotidiano Mujer, col·lectiu i revista feminista. Després de quaranta anys de militància continua, ha cocreat Dafnias, una plataforma que busca construir un subjecte col·lectiu enxarxant iniciatives feministes i recuperant espais per a la ciutat de Montevideo

Julia Kubrusly/Difusión Eflac

Berta Camprubí

És possible construir ciutats més vivibles per tothom?

Les ciutats són un camp de disputa permanent: hi ha iniciatives que les fan més vivibles i d'altres que les destrueixen. Jo formo part d'un col·lectiu ciutadà que s'oposa, en aquest moment, a la construcció d'un port a la rambla sud de Montevideo que tallarà la rambla en dos. Existeixen iniciatives bolcades en la lluita pels espais públics, a reduir el trànsit i estendre l'ús de la bicicleta, a generar consciència, però el model hegemònic segueix sent la ciutat tradicional, productiva, de ciment, d'especulació immobiliària, de gentrificació. La ciutat vivible està en construcció però ha de crear molta més ciutadania que la defensi.

També coneixes Barcelona. Et sembla una ciutat vivible?

Vaig viure al Poblenou a principis del 2000. Per mi era molt gaudible; era un barri obrer i popular. Vaig tornar-hi l'any passat i ara s'ha transformat en un espai gentrificat: ha passat de tenir un teixit ciutadà interessant, amb okupes, amb iniciatives de suport, un entramat col·lectiu, un hort urbà, a perdre la vitalitat i la diversitat. La quantitat enorme de turisme a Barcelona és impressionant, la fa invivable. Les ciutats són els espais de cooptació i captació capitalista. L'acceleració, la pèrdua d'espais públics, és un fenomen global.

Creus que s'ha de transformar a partir de polítiques públiques o acaba sent necessari que sigui des de baix, a partir dels moviments socials?

Teòricament les polítiques públiques s'haurien d'articular amb les propostes ciutadanes: és així que hauria de ser construïda una ciutat més sostenible. Passa que la lògica mateixa dels estats capturats pel neo-

La lògica dels estats capturats pel neoliberalisme els duu a interessar-se més pel capital privat que per les necessitats i la participació de la gent

liberalisme els duu a interessar-se més pel capital privat que per les necessitats i la participació de la gent, i per això hi ha una dicotomia contraposada de la construcció de la ciutat. La construcció d'una ciutat hegemònica, de grans projectes arquitectònics, hauria d'estar prohibida, sobretot pels efectes que té en el canvi climàtic.

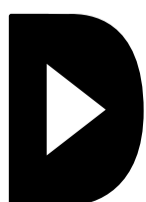
Com podem fer que creixi aquesta participació en una societat patriarcal, vertical, cada dia més individualista, en què molta gent no se sent part activa de la construcció de la ciutat o el barri on viu?

Aquest és un repte enorme per a tots els moviments socials. Hi ha d'haver un vincle entre la opinió i el debat ciutadà i l'orientació democratitzadora del govern. Com ho fem? No hi ha una recepta; hi ha situacions que desperten la consciència col·lectiva. Per exemple, ara es plantegen dues amenaces centrals: el canvi climàtic i la crisi de les cures. La crisi de les cures en realitat no només afecta les persones més empobrides, sinó diversos estrats socials. I quan a l'hivern hi hagi dèficit energètic, el problema ens tocarà a totes i haurem de pensar cap a on anem com a societat.

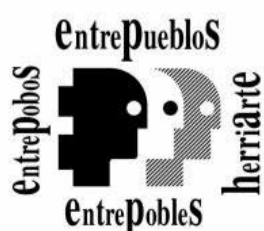
Les dones som protagonistes de moltes d'aquestes transformacions.

Sí, és així perquè les dones en som les principals afectades. Les dones liderem el canvi perquè tenim clar que no podem viure més així. Estem plantejant que la cura estigui al centre, però sense la transformació de les masculinitats no canviarà res. I aquí hi ha una responsabilitat política molt important dels sistemes d'educació, perquè les institucions segueixen sense transformar les relacions de gènere.

Suplement editat per:

LA DIRECTA SCCL
Riera d'Escuder, 38
Nau 1, Planta 1
08028 Barcelona
Telèfon: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat

ENTREPOBLES
Carrer d'en Blanco,
73, 08028 Barcelona
Telèfon: 932 68 33 66
educacio@entrepobles.org

Coordinació general:
Míriam Blázquez
Edició i coordinació de textos: Berta Camprubí
Correcció:
Miquel Sorribas
Fotografia: Victor Serri
Il·lustracions: Patossa
Maquetació:
Roger Costa Puyal

Amb el suport de:

**Ajuntament de
Barcelona**